

Lezing:

Marcus 9, 2-13

²Zes dagen later nam Jezus Petrus, Jakobus en Johannes met zich mee een hoge berg op, waar ze helemaal alleen waren. Voor hun ogen veranderde Hij van gedaante, ³zijn kleren gingen helder wit glanzen, zo wit als geen enkele wolwasser op aarde voor elkaar zou kunnen krijgen. ⁴Toen verscheen Elia aan hen, samen met Mozes, en ze spraken met Jezus. ⁵Petrus nam het woord en zei tegen Jezus: 'Rabbi, het is goed dat wij hier zijn; laten we drie tenten maken, een voor U, een voor Mozes en een voor Elia.' ⁶Hij wist niet goed wat hij moest zeggen, want ze waren door schrik overweldigd. ⁷Toen kwam er een wolk, die hen overdekte, en uit de wolk klonk een stem: 'Dit is mijn geliefde Zoon, luister naar Hem!' ⁸Ze keken om zich heen en zagen opeens niemand meer, behalve Jezus, die nog bij hen stond. ⁹Toen ze de berg afdaalden, zei Hij tegen hen dat ze aan niemand mochten vertellen wat ze hadden gezien voordat de Mensenzoon uit de dood zou zijn opgestaan. ¹⁰Ze namen zijn woorden ter harte, maar vroegen zich onder elkaar wel af wat Hij bedoelde met deze opstanding uit de dood. ¹¹Ze vroegen Hem: 'Waarom zeggen de schriftgeleerden dat Elia eerst moet komen?' ¹²Hij antwoordde: 'Elia komt inderdaad eerst en herstelt alles, maar over de Mensenzoon staat toch geschreven dat Hij veel moet lijden en met verachting behandeld zal worden?' ¹³Ik zeg jullie: Elia is al gekomen, en ze hebben met hem gedaan wat ze wilden, zoals over hem geschreven staat.'

Overweging

De grote liefde van veel mensen hier in dit lage land voor de bergen. Misschien herkent u het wel. En misschien behoort u ook zelf tot de mensen die er zo naar kunnen verlangen naar de bergen te gaan en die de bergen steeds vol weemoed weer verlaten. Wat raakt ons zo aan de bergen? Wat maakt de bergen zo bijzonder? Ik vermoed dat het niet alleen de schoonheid en de grootsheid van de bergen is die ons ernaartoe trekt. Maar dat de schoonheid en de grootsheid van de bergen voor veel mensen ook op de een of andere manier raakt aan hun spiritualiteit.

Van oudsher spelen bergen een belangrijke rol in de spiritualiteit van mensen. In heel veel verschillende tijden en heel uiteenlopende culturen en godsdiensten zijn bergen een plaats waar de goden wonen en een plaats van godsontmoeting. In deze viering vandaag wil ik samen met u langs enkele bergen in de Bijbel trekken en kijken naar de manieren waarop de mensen in deze Bijbelverhalen God op bergen hebben gezocht en God op bergen hebben ervaren.

Een eerste ervaring, een soort oerervaring, fundament onder het geloof van het volk Israël en ook onder ons geloven, is de ervaring van Mozes op de Sinaï, de Horeb, de berg Gods. Mozes en de ervaring van de brandende braamstruik. Het staan op heilige grond. Het geroepen worden door God. Het antwoord geven van Mozes: 'Hier ben ik'. En dan deze opdracht. 'Jij moet mijn volk, de Israëlieten, uit Egypte wegleiden.' En dan, veel later, het volk Israël is inmiddels uitgetrokken uit de slavernij in Egypte, is Mozes opnieuw bij de berg Gods. Beneden wacht het volk. Heilig en ontzagwekkend is de ontmoeting van Mozes met God. De berg is gehuld in een wolk, in vuur en rook en bliksem en trilt hevig. Niemand mag in de buurt van de berg komen. Alleen gaat Mozes de berg op. Alleen gaat hij de wolk in. En hij ontvangt de tien woorden van God.

Heilig en ontzagwekkend zijn de ontmoetingen van Mozes met God op de berg. Onmiddellijke ontmoeting, onmiddellijke ervaring van het Heilige. Een onmiddellijkheid die zeldzaam is in de geloofservaringen van het volk Israël. En angstaanjagend. 'Spreekt u met ons', zegt het volk aan de voet van de berg tegen Mozes, 'wij zullen naar u luisteren. Maar laat God niet met ons spreken, want dan sterven we.' Ik weet niet hoe het u ermee gaat, maar als het gaat om deze basiservaring van het geloof van Israël, als het gaat om dit fundament, om dit heilige der heiligen als het ware, dan merk ik dat ikzelf als luisteraar op afstand sta. Beneden. Achteraan. Te groot en te gevaarlijk is de nabijheid van God. Te groot het gebeuren. Te groot is Mozes in zijn omgang met God en te groot is de opdracht die hij van God heeft ontvangen. Ik sta op afstand en ik begrijp het verlangen van het volk naar een hanteerbaardere God.

Ook de profeet Elia is één van de heel groten uit het geloof van Israël. En ook met hem kunnen wij ons niet zomaar identificeren. Zijn eenzame grootheid. De consequentie van zijn handelen. Die verterende ijver voor God. De slachtpartij onder de Baalprofeten. Dichterbij komt Elia misschien pas als hij vastloopt. Dichterbij komt hij ons misschien in zijn moeheid. In zijn moedeloosheid. In zijn wens alles los te mogen laten.

'Opgereisd, pas halverwege, met een keel kapotgezongen met een hart voor wie gebroken kruip ik onder dorenstruiken, druk mijn ogen in de aarde, smeed dat nu het eind zal komen, smeed de dood, dat hij zal komen.'

En dan de zachte aanraking. Voedsel. Slaap. En de weg naar de berg Gods. En daar de ontmoeting met de Eeuwige. Niet in de windvlaag. Niet in de aardbeving. Niet in het vuur. Maar in het fluisteren van een zachte bries. Het suizen van een zachte stilte. En Elia slaat de mantel voor zijn gezicht en treedt naar buiten.

Groot blijft Elia en de opdracht die hij ontvangt. En groot en ontzagwekkend blijft God. Maar als luisteraar kan ik nu wel dichterbij zijn. Wat er gebeurt, dat gaat misschien ook wel over mij. Met woorden van Willem Barnard:

Gij gaat voorbij. Een grote ademtocht, | alles wat vastomlijnd leek staat te beven – | in de emotie heb ik U gezocht. | Gij waart er niet. Niets dan mijn eigen leven.

En de ontredde ging voor U uit, | het vuur als uw heraut vooruitgezonden – | Ik bleef alleen in mijn eenzelligheid, | tot niemand onzer komt Gij onomwonden.

En dan, als niets meer spreekt, alles blijft stom, | achter een sluier soms, uit een stil midden | is er een stem. Gij spreekt, maar andersom: | als ik niets hoor, als ik niets weet te bidden.

En dan natuurlijk de Zion. De berg waarop Jeruzalem ligt. De berg waarop de tempel staat. Een echt indrukwekkende berg is het eigenlijk niet, Jeruzalem ligt eerder op een rij heuvels. Maar omdat goden nu een keer graag op bergen wonen, wordt ook over de Zion, de woonplaats van de Eeuwige, gesproken en gezongen als een berg. In tal van psalmen komen wij het verlangen tegen om op te gaan naar Jeruzalem. Het verlangen om in het huis van God te mogen zijn.

Met de centralisatie van de cultus in Jeruzalem verdwenen de vele lokale heiligdommen op bergen en op heuveltoppen. Voor mensen die niet in staat waren tot pelgrimstochten, zoals bijvoorbeeld vrouwen, verdween daarmee de mogelijkheid om God op nabij gelegen bergen en heuvels op te zoeken en te vereren.

Later, toen de tempel er niet meer was en de joden verstrooid raakten over de wereld, bleven de pelgrimspsalmen. En door de eeuwen heen gaven deze liederen waarin over de Zion wordt gezongen stem aan het verlangen van mensen naar nabijheid tot God. En ook wij nu lenen deze psalmwoorden om ons verlangen naar nabijheid tot God te zingen.

Wie mag te gast zijn in huw tenten, wonen zelfs in uw huis hoog in de bergen uitzicht wijd? / Heer, wie mag gast zijn in uw tent, wie mag wonen op uw heilige berg? (Ps. 15)

Jezus is er mee opgegroeid. Met deze verhalen en met deze liederen. Deze bergen maaken deel uit van zijn spiritualiteit. Hij heeft de psalmen gezongen en gebeden. Het verlangen naar de Zion in de psalmen is zijn eigen verlangen. En Jezus trekt zichzelf steeds opnieuw terug op een berg. Alleen. Om te bidden. Om de nabijheid tot God die hij vertrouwensvol Abba noemt, papa, te zoeken en te ervaren. Jezus is opgegroeid met de wet en met de profeten. Met Mozes en met Elia. Met de verwachting van de komst van Elia. En met de weg die Mozes ging met God en met het volk. In de wijze waarop de evangelist Mattheüs vertelt over de Bergrede van Jezus, horen wij de echo van Mozes op de Sinaï. Uiterst trouw aan de Thora geeft Jezus de mensen onderricht en richting. Gezeten op een berg. Samen met de leerlingen. En samen met de schare mensen. Ook de schare is bij hem op de berg en ook zij luistert naar Jezus' woorden. En zij zijn diep onder de indruk. Want Jezus spreekt als iemand met gezag. In hem ervaren de mensen nabijheid van God.

En nu, aan het begin van zijn eigen opgaan naar Jeruzalem, aan het begin van de weg die leidt naar zijn lijden en naar zijn dood aan het kruis, nu klimt Jezus met Petrus, Jacobus en Johannes, zijn eerste en meest nabije leerlingen een hoge berg op. En daar op de berg, daar is het al even Pasen. Daar op de berg, aan het begin van de lijdensweg van Jezus, zien wij al even de verheerlijkte Christus. In stralend witte kleren. En daar op de berg verschijnen Mozes en Elia aan Jezus en spreken met hem. Volgens Nico ter Linden bemoedigen deze twee, die zelf zo grootse en zo eenzame wegen zijn gegaan, Jezus nu hij aan het begin staat van zijn grootse en eenzame weg.

En wij? Misschien herkennen wij ons wel in Pétrus. In de manier waarop hij maar wat zegt omdat hij zich geen houding weet te geven. En in het verlangen van Petrus om het te bestendigen. Om tenten op te slaan. Om vast te houden wat goed is. Het verlangen om die weg niet te hoeven gaan. In het verlangen om niet weer naar beneden te gaan waar het lijden wacht en de rafeligheid van de wereld.

De leerlingen gaan weer naar beneden, samen met Jezus. Terug naar een wereld vol rafeligheid en leed. Zij trekken op naar Jeruzalem waar Jezus zal lijden en sterven. Zij kunnen die ervaring op de berg niet vasthouden en zij begrijpen niet echt wat er gebeurt. Later vertellen de evangelisten er wel over. Over deze topervaring. Deze topervaring die terugkijkend misschien wel zoiets is als een dragende grond onder de rafeligheid en het leed.

En zo gaan ook wij onze wegen. Soms gaat onze weg door donkere dalen. Door rafeligheid en leed. Vaak gaat die weg misschien gewoon door laagland. Dat is niet erg. Het laagland is prachtig en het laagland kent zijn eigen weidsheid en zijn vergezichten. En misschien is er wel een kostbare alledaagse laagland-spiritualiteit die ons draagt en voedt. Maar daarnaast is er misschien wel het verlangen naar de bergen. Het verlangen naar onmiddellijkheid. Het verlangen om God nabij te ervaren en het verlangen om God te ontmoeten. Soms ervaren wij God nabij. Topervaringen die dragende grond kunnen zijn onder ons leven. En om nog weer even terug te komen op Elia: die topervaringen hoeven niet groots te zijn en vreeswekkend. Ze kunnen klein zijn en teer zoals een zachte bries die ons streelt. Zoals een zwijgen dat tot ons spreekt.

Amen

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl